

AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATININ ÜSTLENİLMESİNE İLİŞKİN TÜRKİYE ULUSAL PROGRAMI

I GİRİŞ

Cumhuriyetin dayandığı temel ilkelere ve Atatürk milliyetçiliğine bağlı, ulusal bütünlük içinde, bilgi çağını yakalamış, güçlü ve refah içinde yaşayan, insan haklarına saygılı, çağdaş, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olmak, geçmiş ve gelecek kuşaklara karşı tarihi ve ebedi bir sorumluluktur.

Çağdaşlaşmayı temel ilke olarak benimseyen Türkiye, aslında Cumhuriyetin kurulmasından bu yana siyasi, hukuki ve ekonomik alanlarda her zaman bir yenileme hareketinin içinde olmuştur. Modernleşme ve ileri görüşlü reformlarla somutlaşan bu hareket, Türkiye Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğü, en açık ifadesini üniter devlet yapısında bulan siyasi birliği, her türlü dil, din, ırk, cinsiyet ve etnik ayırımın ötesine geçen yurttaşlık bağı ile vicdan özgürlüğüne dayalı laiklik ilkesinin pekiştirilmesi sayesinde güçlenmiştir.

Türkiye, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma hedefi doğrultusunda, kalkınmasını en ileri aşamalara getirmeye kararlıdır. 21. Yüzyılda Türkiye, dünya standartlarında üreten, gelirini adil paylaşan, insan haklarını güvenceye alan, hukukun üstünlüğünü, katılımcı demokrasiyi, laikliği, din ve vicdan özgürlüğünü uluslararası standartlarda gerçekleştiren, etkili ve yaratıcı bir devlet olma yönünde çaba harcamaktadır.

Türkiye'nin, hedeflerine ulaşmasını sağlayacak en önemli projesi Avrupa Birliği'ne tam üyeliğidir. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşme emeli, her vatandaşımızın bugününü ve yarınını temelden etkileyen toplumsal bir dönüşüm projesidir. Üretimden tüketime, sağlıktan eğitime, tarımdan sanayiye, enerjiden çevreye, adaletten güvenliğe, günlük yaşamın her alanında köklü değişiklikleri gerektiren, ülkeyi evrensel standart ve uygulamalara götürecektir büyük bir reform hareketidir. Üyelik yolunda gerçekleştirilen siyasi, hukuki, ekonomik veya toplumsal her reform, bireyin hayat standardını yükseltirken, ülkemizin uluslararası ekonomik gücünü, demokratik saygınlığını ve güvenliğini de artırmaktadır.

Avrupa Birliği'ne üyeliğimiz, halkımızın desteklediği ulusal bir hedeftir. Türkiye'nin stratejik vizyonunun da ayrılmaz bir parçası olan bu hedef, Cumhuriyetimizin kuruluş felsefesi ve Atatürk'ün ulusumuz için belirlemiş olduğu çağdaş uygarlıkla bütünleşme ülküsüyle birebir örtüşmektedir.

Tarih boyunca Avrupa kıtasının siyasi, ekonomik ve kültürel yapısının bir parçası olan, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 45 yıldır devam eden ortaklık ilişkisi, 1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylığının teyit edilmesiyle birlikte yeni bir sürece girmiştir. 12-13 Aralık 2002 tarihli Kopenhag Zirvesi'nde Avrupa Birliği, Avrupa Komisyonu'nun 2004 Aralık ayında hazırlayacağı rapor ve öneriler doğrultusunda Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirmesi şartıyla üyelik müzakerelerinin geciktirilmeksizin açılmasını taahhüt etmiştir. Takiben Avrupa Birliği, 1999 Helsinki ve 2002 Kopenhag Zirveleri ile 16-17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi'nde, alınan kararlar doğrultusunda, Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yeterli ölçüde karşıladığını teslim ederek ülkemizle üyelik müzakerelerinin 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılmasına karar vermiştir. 59. Hükümetin Devlet Bakanı Ali Babacan, 3 Haziran 2005 tarihinde Avrupa Birliği ile müzakereleri yürütmek üzere Başmüzakereci olarak görevlendirilmiştir. 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'da toplanan AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi, Aralık 2004 AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi sonrasında yayınlanan Bildiri'den aldığı yetkiyle Müzakere Çerçeve Belgesi'ni kabul etmiş, Türkiye'nin AB'ye katılım süreci böylece resmen başlatılmıştır. Müzakerelere yönelik çalışmaların yürütülmesiyle ilgili olarak Başmüzakereci'nin başkanlığında, Avrupa Birliği Genel Sekreteri, Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı, Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşar Yardımcısı ve AB nezdinde Türkiye Daimi Temsilcisi'nden müteşekkil "İzleme ve Yönlendirme Komitesi" oluşturulmuştur.

Katılım Süreci, 33 fasılda Türk ulusal mevzuatının AB müktesebatına uyumuna yönelik tanıtıcı ve ayrıntılı tarama toplantılarının yapılması ve fasılların müzakere edilmesi şeklinde cereyan etmektedir. 12 Haziran 2006 tarihinde Lüksemburg’da düzenlenen Hükümetlerarası Konferans’da taraması biten ilk fasıl olan “Bilim ve Araştırma” faslı müzakerelere açılmış ve aynı gün kapanmıştır. Avrupa Birliği ile yakın işbirliği içinde devam eden katılım sürecinin toplumun ilgili tüm kesimlerini içine almasına büyük önem atfedilmekte olup, süreç ilgili kurum ve kuruluşlar arasında artan eşgüdüm ve işbirliği halinde yürütülmektedir. Müktesebata uyum bağlamında kamu bürokrasisinin ilgili tüm birimleri sorumlulukları dahilinde katılım sürecinde doğrudan yer almakta ve atılacak adımlar ile hedeflerin saptanmasında söz sahibi olmaktadır. Sivil toplumun katılım sürecine katkısı büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda sivil toplum örgütleri, tarama toplantılarının sonuçları hakkında bilgilendirilmektedir. Ayrıca müzakereye açılacak fasıllar hakkında ülkemiz tarafından hazırlanan müzakere pozisyon belgesinin kaleme alınmasına yönelik çalışmalar sırasında sivil toplum örgütlerinin de görüşlerine başvurulmaktadır.

Türkiye, Avrupa Birliği’ne üyelik yolunda hukuksal, siyasi ve ekonomik reformların gerçekleştirildiği dinamik bir süreç içinde bulunmaktadır. Bu süreçte amaç, demokratik sistemin tüm kurum ve kurallarıyla işlerliğinin sağlanmasıdır. Katılımcı demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve temel özgürlükler sadece birer evrensel insanlık değeri değil, ekonomik ve siyasal istikrarın ve kalkınmanın en güvenilir dayanağıdır. Türkiye, Avrupa Birliği’ne üyeliğin şartı olan Kopenhag kriterlerini benimseyerek, bugüne kadar gerçekleştirdiği reform ve uyum çalışmalarıyla, daha özgürlükçü, daha katılımcı ve daha çağdaş demokrasiye ulaşma iradesini kanıtlamıştır.

Öte yandan, uygulanmakta olan ekonomik programın da etkisiyle Türkiye, serbest piyasa ekonomisinin kurallarıyla işleyen bir düzene sahiptir. Avrupa Birliği içindeki rekabete karşı dayanıklılığını ise Gümrük Birliği’ndeki rekabet gücüyle ortaya koymuştur. AB ile ilişkilerimizde ekonomik ve ticari açıdan önemi gittikçe artmaya başlayan ciddi bir sorun, Gümrük Birliği yükümlülüklerimiz kapsamında, AB’nin tercihli ticaret rejiminin üstlenilmesi sürecinde Türkiye’nin AB ile eşit ve/veya benzer koşulları haiz olmaması nedeniyle, imzalanamayan Serbest Ticaret Anlaşmalarının (STA’lar) Türkiye ekonomisi ve ticaretinde ciddi sıkıntılara yol açmasıdır. Bu konu Bakanlar düzeyinde gündeme getirilmiş, ayrıca Gümrük Birliği Ortak Komitesi gibi çeşitli platformlarda Avrupa Komisyonuna müteaddit defalar vurgulanmıştır. Söz konusu sorunların bertaraf edilmesini teminen, taraflar arasında Gümrük Birliğinin işleyiş kurallarını belirleyen 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının, başta 16. ve 58. maddeleri olmak üzere, ilgili hükümlerinin işletilmesi suretiyle çeşitli tedbir mekanizmalarının değerlendirilmesi ve sorunun çözümüne yönelik bir sonuca ulaşılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye’nin AB ile müzakere eden ülke konumuna gelmesi ve tam üyelik hedefine daha da yaklaşması siyasal, stratejik ve güvenlik bağlamında ülkemizin konumunu güçlendirmektedir. Türkiye, katılım sürecini başarıyla tamamlamakta kararlıdır.

Büyük toplumsal projesini tamamlamış bir Türkiye’nin 21. Yüzyıl’a demokratik bir güç odağı olarak girmesi, bölgesel ve uluslararası barış ve istikrarın tesisi için değeri biçilmez bir fırsat olduğu kadar, içinde yaşadığımız çalkantılı bölgede ve daha ötesinde çağdaşlaşma arayışı içinde olanlara da bulunmaz bir ilham kaynağıdır. Türkiye’nin AB ile bütünleşme projesinin başarıya ulaşması, Medeniyetler İttifakı’nın yaşama geçirilmesi, AB’nin temelinde yer alan değerlerin evrenselliğinin kanıtlanması ve uluslararası barış ve istikrarın sağlanması bakımından tarihi bir dönüm noktası olacaktır.

Türkiye’nin dış politikası Atatürk’ün “Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesine dayanmaktadır. Bu çerçevede Türkiye’nin, komşularıyla ve mücavir bölgelerle ilişkilerini güçlendirme çabaları doğrultusunda, Yunanistan’la ekonomi/ticaret, ulaştırma, enerji gibi çeşitli alanlarda işbirliğinin geliştirilmesi ve ikili sorunların diyalog yoluyla çözümüne yönelik çaba ve girişimleri sürecektir. Türkiye’nin muhataplarının da aynı yapıcı anlayış içinde olmaları gereklidir.

Türkiye benzer biçimde Avrupa Birliği'yle güçlendirilmiş diyalogun bir parçası olarak, Kıbrıs'ta adil ve kalıcı bir çözüme ulaşılması çabalarını desteklemekte, çözümün Ada'daki gerçekler, iki ayrı halkın ve demokrasinin varlığına dayanan, iki kesimliliğin, iki tarafın siyasi eşitliğinin, iki kurucu devletin eşit statüsünün ve yeni ortaklık devleti parametreleri temelinde, her iki tarafça kabul edilebilecek bir çözümün bulunması yönünde BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonu çerçevesinde gösterdiği çabaları desteklemeye devam edecektir. Garanti ve İttifak Antlaşmaları yürürlükte kalacaktır. Türkiye, güven ortamını geliştirerek kapsamlı bir çözüme olanak sağlamaya matuf olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin attığı yapıcı adımları desteklemektedir.

Bilindiği üzere, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinin en önemli üç temel unsurundan biri sivil toplum diyalogudur. Türkiye'nin AB nezdindeki imajını ve AB'nin Türk halkı nezdindeki imajını yükseltme ve toplumlar arası bağları güçlendirme amacını taşıyan Sivil Toplum Diyalogu süreci kapsamında Avrupa Birliği Genel Sekreterliği tarafından uygulanan "AB ve Türkiye arasındaki Sivil Toplum Diyalogunun Geliştirilmesi" projesi 2008 yılının Haziran ayında fiilen başlamıştır. Proje kapsamında kentler ve belediyeler, meslek örgütleri, üniversiteler ve diyalog için gençlik girişimleri bileşenleri çatısı altında 19.3 milyon Avro tutarında 119 hibe projesi uygulanmaktadır. Bundan sonraki aşamalarda proje daha da genişletilerek, toplumun tüm kesimlerini kapsayıcı hale getirilecektir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği yolunda atacağı adımlar, vatandaşlarımızın doğrudan doğruya daha gelişmiş demokrasi ve hukuk değerleri içinde yaşamlarını sürdürmeleri ve daha iyi ekonomik ve toplumsal şartlara sahip olmalarının hızlandırılmasına yönelik atılımlardır. Bu nedenledir ki Türkiye, Avrupa Birliği'ne katılım sürecindeki yükümlülüklerini, Cumhuriyetimizin temel ilkelerine ve Atatürk'ün mirasına sahip çıkacak bir anlayışla, süratle yerine getirmek azminde ve kararlılığındadır. Ulusal Program'la ortaya konulan hususlar, Türk halkının benimsediği bu yaklaşımı yansıtmaktadır.

II- SİYASİ KRİTERLER

Türkiye, kapsamlı anayasal ve yasal reformlar gerçekleştirmiş ve bu reformları uygulamaya geçirmek üzere gerekli adımları süratle atmıştır.

Bu bağlamda, işkence ve kötü muamelenin önlenmesine yönelik kapsamlı yasal ve idari düzenlemeler yapılmış ve "sıfır hoşgörü" politikası uygulamaya konmuştur. Ölüm cezası her koşulda kaldırılmıştır. "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi" (AİHS) hükümleri ile "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi" (AİHM) içtihadı ile uyumlu olarak düşünce, ifade ve basın özgürlükleri genişletilmiştir. Dernekler ve vakıflar ile toplantı ve gösteri haklarına ilişkin düzenlemeler iyileştirilmiştir. Kadın-erkek eşitliğinin geliştirilmesi ile kadın ve çocuğa yönelik şiddetle etkin mücadele edilmesine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bütün Türk vatandaşlarının kültürel zenginlik ve hakları güvence altına alınmış, Türk vatandaşlarının günlük hayatlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi ve yayın hakkı sağlanmıştır.

İnsan hakları alanında, Devlet ile sivil toplum arasında İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları aracılığıyla kurulan diyalog güçlendirilmiştir. Yürütmeye yönelik olarak kuvvetler ayrılığı ilkesi temelinde yeniden yapılanma çalışmalarına devam edilmiştir.

Gayrimüslim cemaatlere mensup vatandaşlarımıza ilişkin mevzuatı iyileştiren düzenlemeler uygulamaya geçirilmiştir.

Reformların etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla Hükümetimiz tarafından kurulan Reform İzleme Grubu (RİG) Eylül 2003 tarihinden bu yana düzenli aralıklarla toplanmakta ve uygulama konusunda atılan adımları değerlendirerek daha fazla özen gerektiren konular başta olmak üzere reformların süratle ve etkili şekilde uygulanması yönünde kararlar almaktadır.

Diğer taraftan, siyasi kriterlerle ilintili çeşitli sözleşmeler imzalanmış veya onaylanmıştır. Bunlar arasında, “Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi”, “İşkenceye ve Diğer Zalimâne, Gayrıinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı BM Sözleşmesi’ne Ek İhtiyari Protokol”, “Ölüm cezasının Her Koşulda Kaldırılmasına İlişkin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 13 No.lu Protokol”, “Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi’ne Ek İkinci İhtiyari Protokol”, “Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol” ve “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” de bulunmaktadır.

Gerçekleşen reformların aynı zamanda etkili bir şekilde uygulanmasına yönelik olarak başlatılan çalışmalar sürmektedir. Reformların ruhunu uygulamaya eksiksiz olarak yansıtmayı amaçlayan birçok idari düzenleme yapılmıştır. Bu bağlamda, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın ve öğrenime ilişkin yönetmelikler uygulamaya konmuştur. Cemaat vakıflarının taşınmaz mallar üzerindeki tasarruflarına ilişkin ve derneklerle ilgili yönetmelikler yürürlüğe konmuş ve bu yönetmeliklerin uygulaması içselleştirilmiştir.

İşkence ve kötü muamelenin önlenmesi bağlamında kamu görevlilerinin bilinçlendirilmesi amacıyla genelgeler yayımlanmıştır. Kanun uygulayıcıları başta olmak üzere, kamu görevlilerine yönelik insan hakları eğitimi programları yaygınlaştırılmış ve insan hakları, başta kolluk kuvvetleri olmak üzere tüm kamu görevlilerine yönelik eğitim programlarının daimi konusu haline getirilmiştir. Hâkim ve savcıların özellikle “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi” (AİHS) hükümleri ve “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi” (AİHM) içtihadı konusunda bilgilerinin artırılması amacıyla Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği ile işbirliği halinde geniş kapsamlı programlar sürdürülmektedir. 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren yürürlüğe giren çeşitli konulardaki Adalet Bakanlığı genelgeleriyle, gerek AİHS’ye ve AİHM kararlarına, gerek Anayasamızın 90. Maddesi’ne atıflar yapılmıştır. Ayrıca, 20 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe giren “Yazılı ve Görsel Basınla İlgili Uygulamalar” başlıklı genelgeyle, temel hak ve hürriyetlerin en önemlilerinden biri olan ifade ve düşünce özgürlüğü kapsamında yapılan inceleme ve soruşturmalarda AİHM kararları da dikkate alınarak, yapılan düşünce açıklamalarının eleştiri sınırları içinde kalıp kalmadığının titizlikle değerlendirilmesi konusunda gereken dikkat ve özenin gösterilmesi talep edilmiştir.

Tüm bu alanlardaki uygulamalarda reformlara koşut somut ilerlemeler sağlanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi AB Uyum Komisyonu, uyum yasama çalışmalarında etkin bir şekilde rol almaya devam etmektedir.

Temel yasaların tümüyle değişmesi uzun sürecek kapsamlı bir yasama faaliyeti olup, bu süreç içinde “Türk Ceza Kanunu”, “Ceza Muhakemeleri Kanunu”, “Basın Kanunu”, “İskân Kanunu”, “Vakıflar Kanunu”, “Dernekler Kanunu”, “İl Özel İdaresi Kanunu”, “Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu” ve “Belediye Kanunu” gibi birçok temel kanun yeniden düzenlenmiştir. Hükümet, temel yasaları bir bütünlük içinde yenileme çalışmalarına önümüzdeki dönemde de aynı hızla devam etmeyi hedeflemektedir. Uyum çalışmaları çerçevesinde reform süreci, “Türkiye Hâkimler ve Savcılar Birliği Kanunu”, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu” ve “Sayıştay Kanunu” tasarılarının yürürlüğe girmesiyle devam edecektir. “Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” yürürlüğe girmiştir.

Hükümetimiz, aşağıda başlıklar altında sıralanan yasal düzenlemeleri tamamlamaya kararlıdır. Temel hak ve özgürlükler, demokrasi ve hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıkların korunması ve saygı görmesi hususlarında yapılan tüm reformların uygulamadaki etkisinin artmaya devam etmesi ve gerekli görülen tamamlayıcı yasal düzenlemelerin de ivedilikle hayata geçirileceği konusunda Hükümetin iradesi tam ve kesindir.

Türkiye artık, ağırlıklı olarak siyasi kriterler alanında gerçekleştirilen reformların uygulanmasının iyileştirilmesi ve süregelen zihniyet değişikliğinin pekiştirilmesi dönemine girmiştir.

1 Kamu Yönetiminin İşlevselliği

Şeffaf ve etkin bir idari yapılanmanın gerçekleştirilmesi için Genel İdari Usul Kanununun kabul edilmesi yönünde çalışmalara devam edilmektedir. Bu kapsamda İdari Yargılama Usulü Kanununda da değişiklik yapılacaktır.

Tam anlamıyla işlevsel bir “Kamu Denetçiliği Kurumu” kurulacaktır.

Yolsuzlukla mücadele kapsamında Türkiye’de “Saydamlığın Artırılması ve Kamuda Etkin Yönetimin Geliştirilmesi Komisyonu”nun Sekreteryaya hizmetini yerine getiren Başbakanlık Teftiş Kurulu, “Türkiye’de iyi yönetim ve şeffaflığın artırılması ile yolsuzlukla mücadele eden kurumlar arasında koordinasyonun sağlanması” ve kapsamlı bir yolsuzlukla mücadele stratejisi geliştirilmesi hususlarındaki çalışmalarını etkin bir şekilde sürdürmeye devam etmektedir.

“Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”la kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkelerini belirlemek ve uygulamayı gözetmek üzere “Kamu Görevlileri Etik Kurulu” kurulmuştur. Söz konusu Kamu Görevlileri Etik Kurulu, çalışmalarına etkin bir şekilde devam etmektedir.

Maliye Teftiş Kurulu tarafından hazırlanan özel denetim tekniklerini içeren modüllerle yolsuzluk ve kayıtdışı ekonomi ile mücadele alanında başlatılan kapsamlı çalışma sürdürülecektir.

“Siyasi Etik Komisyonu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi”ne ilişkin sürecin süratle tamamlanması için çalışılacaktır. Bu Teklif çerçevesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Bakanlar Kurulu üyeleri ile ilgili olarak saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik ilkelerin belirlenmesiyle bu doğrultuda görev yapmak ve siyasi etik düzenlemesinin uygulanmasında etkinliği artırmak amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Siyasi Etik Komisyonu’nun kurulması, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarının, temiz siyaset ve saydamlık ilkeleri çerçevesinde düzenlenmesi öngörülmektedir. Ayrıca bu Teklif, siyasi etik alanında yapılan düzenlemeler ve 1/6/2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu hükümleri çerçevesinde, Mal Bildirimi’nde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu’nda değişiklik yapılmasına ilişkin hükümler içermektedir.

T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı’nın, Paris İlkeleri çerçevesinde yeniden yapılandırılması çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

“OECD Uluslararası Ticari İşlemlerde Yabancı Kamu Görevlilerine Rüşvet Vermenin Önlenmesi Sözleşmesi” hükümleri ile 1997 tarihli Gözden Geçirilmiş Tavsiye kararlarının etkin bir şekilde uygulanması amacıyla, ilgili kamu kurum ve kuruluş temsilcilerinin katılımıyla kurulan “Ulusal Görev Gücü”, Adalet Bakanlığı koordinasyonunda çalışmalarını sürdürecektir.

Avrupa Konseyi Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu’nun (GRECO) I. ve II. Aşama Türkiye Değerlendirme Raporlarındaki tavsiyelerinin yerine getirilmesi için yapılan çalışmalara etkin bir şekilde devam edilecektir.

Siyasi partiler mevzuatı ve siyasi partilerin finansmanı ile ilgili konularda Avrupa ülkeleri uygulamalarıyla paralellik oluşturulması için mevcut çalışmalar sürdürülecek ve gerekli hukuki düzenlemeler yapılacaktır. Bu çerçevede “Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı”na ilişkin çalışmalar tamamlanacak ve Meclis’e sevk edilecektir.

Merkezi idareyi yeniden yapılandırmayı ve yerel idarelere yetki devretmeyi hedefleyen yerel yönetimlere ilişkin olarak ahiren kabul edilen mevzuatın etkin şekilde uygulanmasına devam edilecektir. Bu çerçevede, yerel yönetimlerle ilgili olarak bugüne kadar “Belediye Kanunu”, “Büyükşehir Belediyesi Kanunu”, “İl Özel İdaresi Kanunu”, “Mahalli İdare Birlikleri Kanunu” ve “İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun” yasalaşmıştır.

Kamu Personel Reformu çalışmalarına devam edilecektir.

İç güvenlik hizmetinin, Hükümetin belirleyeceği politikalar doğrultusunda ve yine Hükümetin denetim ve gözetiminde; "hukukun üstünlüğü" ve "insan hak ve hürriyetleri" çerçevesinde, kolluk kuvvetlerinin profesyonel ve uzmanlaşmış birimleri tarafından yerine getirilmesi esastır. Bu kapsamda, iç güvenlik yönetiminin koordinasyonunu ve sivil idarenin iç güvenlikle ilgili görev, yetki ve sorumluluklarını etkin olarak yerine getirmesini güçleştiren mevzuat hükümleri ve uygulamaları değiştirilecektir.

2 Sivil - Asker İlişkileri

Milli Güvenlik Kurulu’nun (MGK) danışma organı olma niteliği, Anayasa ve ilgili yasa değişiklikleriyle yeniden tanımlanmıştır. Gerçekleştirilen bu reformların etkin şekilde uygulanmasının sağlanmasına ve bu çerçevede, ulusal güvenlik stratejisinin Hükümetin sorumluluğunda oluşturulması ve yürütülmesine devam edilecektir.

Anayasa’nın değiştirilmiş 160 ıncı maddesi uyarınca, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin bütün gelir ve giderleri ile malları Sayıştay’ın denetimine tabidir. Geçen yasama döneminde hazırlanmış olan yeni Sayıştay Kanunu Teklifi’nde uygulamayla ilgili teknik düzenlemelerin tümüyle yerine getirilmesini sağlamak üzere iki maddeye yer verilmiştir.

Demokratik hukuk devletinin gerekleri çerçevesinde hazırlanacak Yargı Reformu Stratejisi'nin bir parçası olarak askeri mahkemelerin de görev ve yetkilerinin tanımlanmasıyla ilgili düzenlemelere devam edilecektir.

3 Yargının İşlevselliği ve Verimliliği

AİHM kararlarına paralel olarak yargılamanın yenilenmesine ilişkin olarak ilgili mevzuat hükümlerinin uygulanmasının sağlanmasına devam edilecektir.

Yargının bağımsızlığını, tarafsızlığını ve etkinliğini güçlendirmeye yönelik olarak Adalet Bakanlığı'nca bir "Yargı Reformu Stratejisi" hazırlanmaktadır. "Yargı Reformu Stratejisi" yargı bağımsızlığının güçlendirilmesi, yargının tarafsızlığının geliştirilmesi, yargının verimliliği ve etkinliğinin artırılması, yargıda mesleki yetkinliğin artırılması, yargı örgütü yönetim sisteminin geliştirilmesi, yargıya güvenin artırılması, adalete erişimin kolaylaştırılması, uyuşmazlıkları önleyici nitelikteki tedbirlerin etkin hale getirilmesi ve alternatif çözüm yolları ile geliştirilmesi ve ceza infaz sisteminin geliştirilmesi amaçlarına yönelik hedefleri içermektedir.

Yargının bağımsızlığını, tarafsızlığını ve etkinliğini daha da güçlendirmek, 2010-2014 yıllarına ilişkin misyon ve vizyonunu oluşturmak, stratejik amaçlar ve ölçülebilir hedefler hazırlamak amacıyla Adalet Bakanlığı'nca Stratejik Plan hazırlanmaktadır.

Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK), objektiflik, tarafsızlık, şeffaflık ve hesap verebilirlik temelinde geniş tabanlı temsil esasına göre yeniden yapılandırılacak ve Kurul kararlarına karşı etkili bir itiraz mekanizması oluşturulacaktır.

Adli Yargı'da istinaf mahkemeleri faaliyete geçirilecek ve İdari Yargı'da istinaf mahkemelerinin kurulması ve faaliyete geçirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.

Yargının işlevselliği ve verimliliğinin artırılmasına yönelik olarak gerekli altyapı çalışmalarına hız verilmiştir. Bu bağlamda, yeni mahkemelerin kurulması ve faaliyete geçirilmesi; birbirine yakın adliyelerin birleştirilmesi; ihtisas mahkemelerinin yaygınlaştırılması; Adli Tıp Kurumu'nun güçlendirilmesi; hakim, savcı ve yargı çalışanı sayısının yeterli seviyeye getirilmesiyle fiziki ve teknolojik altyapının güçlendirilmesine ilişkin çalışmalar hızla devam etmektedir.

"Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu"nda bilirkişilik müessesesi de gözden geçirilerek, davaların hızlı, basit ve en az giderle ve etkin bir biçimde görülmesini sağlamak amacıyla gerekli değişiklikler yapılacaktır. Hukuki uyuşmazlıklarda arabuluculuk ve uyuşmazlıkların alternatif çözüm yollarının geliştirilmesi çalışmaları devam edecektir. Uzlaşma müessesesinin etkinleştirilip geliştirilmesi çalışmaları sürdürülecektir. Bu kapsamda, Adalet Bakanlığı'nca "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı" hazırlanmıştır.

Savcılık ve savunma arasında "silahların eşitliği" ilkesi açısından, Türk hukuk sisteminin gelenek ve göreneklerine uygun şekilde gerekli görülebilecek tedbirler alınacaktır.

Anayasa'daki yürütme ve yargı erklerinin ayrılığı ve bağımsızlığı ilkesi temelinde suç kovuşturma ve soruşturmasında kolluk-savcılık görev, yetki ve sorumluluklarının AB ülkelerindeki en iyi uygulamalar doğrultusunda düzenlenmesi sürdürülecektir.

Türkiye Adalet Akademisi ve Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı'nca yargının etkinliği ve işlevselliğinin artırılması amacıyla hâkim, Cumhuriyet Savcısı ile yardımcı personele yönelik hizmet içi eğitimler sürdürülecektir. Ayrıca, yargı mensuplarına AİHS ve AİHM içtihatları konusundaki eğitimlere devam edilecektir. Bunun yanı sıra, mahkeme yönetiminin etkinleştirilmesi amacıyla hizmet içi eğitimler devam edecektir.

Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay mensuplarına yönelik AİHS ve AİHM içtihadı, Türkiye'nin taraf olduğu insan hakları ve temel özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmeler ile AB müktesebatı hakkında bilgilendirme faaliyetlerine devam edilecektir.

Yargı mensupları için etik kurallar belirlenecektir.

“Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun” çıkarılacaktır.

Ceza infaz kurumlarının uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi yönündeki çalışmalara devam edilecektir. Bu kapsamda denetimli serbestlik hizmetleri etkinleştirilerek yaygınlaştırılacaktır.

4 İşkence ve Kötü Muamelenin Önlenmesi

“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi” ve “Türk Ceza Kanunu” hükümleri ile “Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi” tavsiyeleri doğrultusunda işkence ve kötü muameleye karşı “sıfır hoşgörü” politikası kapsamında kabul edilen önlemlerin tüm kamu görevlilerini kapsayacak şekilde uygulanmasına ve cezasızlığın önlenmesine önem verilmeye devam edilecektir.

Uygulamada meydana gelebilecek olumsuzluklara karşı başta hâkim, Cumhuriyet Savcısı ve kolluk kuvveti mensuplarına yönelik olmak üzere insan hakları ve soruşturma teknikleri konusunda eğitim çalışmaları devam etmektedir. AİHS'nin 3 üncü maddesi, konuyla ilgili AİHM içtihadı ve bunların Türk Hukuku'na yansımaları hakkında eğitimler devam etmektedir.

İçişleri ve Adalet Bakanlığı, çıkardığı genelgelerle işkence ve kötü muamelenin önlenmesine yönelik olarak kabul edilen yasa ve yönetmeliklerin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamaya devam etmektedir.

Ceza soruşturmalarında evrensel insan hakları uygulamalarıyla paralel olarak modern soruşturma tekniklerinin uygulanması için gerekli tedbirlerin alınmasına devam edilmektedir. “İstanbul Protokolü” çerçevesinde adli tıp personeli ile hâkim ve Cumhuriyet savcılarına yönelik tıbbi muayene tekniklerinin etkili bir biçimde uygulanması hususunda eğitimler devam etmektedir.

Suç analizi ile suç araştırma ve soruşturmasında görevli kolluğun adli kapasitesinin artırılmasına devam edilecektir.

Geliştirilmiş ifade alma ve sorgulama tekniklerinin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

Kolluk birimlerinin eğitim sistemi geliştirilmeye devam edecek, çalışma şartları gözden geçirilecek, insan hakları ihlallerini önlemeye yönelik yeni teknolojiler kullanılmak suretiyle önleyici tedbirlere önem ve öncelik verilmesine devam edilecektir.

Kolluk Etik İlkeleri yayımlanmış olup, söz konusu ilkelerin temel ve hizmet içi eğitimlere yansıtılması için çalışmalar yapılacaktır.

“İşkenceye ve Diğer Zalimâne, Gayri insanî veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı BM Sözleşmesi”ne Ek İhtiyari Protokol uygun bir zamanda onaylanacaktır.

5 Yargıya Erişim

Adli yardımın etkinleştirilmesi de dahil olmak üzere, adalete erişimin kolaylaştırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

“Ceza Muhakemesi Kanunu” ve ilgili yönetmelik hükümlerinin insan haklarıyla uyumlu bir biçimde uygulanmasının titizlikle takip edilmesine devam olunacaktır.

İlgili mevzuat çerçevesinde tercüman talebinde bulunan herkese bu hak tanınacaktır.

Nezarethanelerin uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.

6 İfade, Dernek Kurma ve Barışçıl Toplanma Özgürlüğü

AİHS doğrultusunda ve AİHM içtihadına uygun olarak, basın özgürlüğü de dahil olmak üzere, ifade özgürlüğünün kullanılmasının teminine devam edilecektir. Nitekim mahkeme kararlarında AİHS’ye yönelik atıflar artmaktadır.

Siyasi partiler mevzuatının AİHS’yle uyumlaştırılması hususunda çalışmalar sürdürülecektir.

“Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu” gözden geçirilecek ve yapılacak değişikliklerin etkili bir biçimde uygulanması sağlanacaktır.

AİHS ve ilgili içtihadı uygun olarak barışçıl toplanma ve gösteri özgürlüğüne ilişkin tüm reformların uygulanması doğrultusunda kolluk kuvvetleri tarafından orantılı güç kullanımına yönelik tedbirlerin uygulanması bağlamında “Türk Polis Teşkilatı”nın toplumsal olaylara müdahale kapasitesi güçlendirilecektir.

Sivil toplumun gelişimi ve kamu politikalarının şekillenmesine katılımı daha da kolaylaştırılacaktır.

Türk sivil toplumunun AB ülkeleri sivil toplumlarıyla diyalog ve iletişim kurması ile işbirliğine gitmesi teşvik edilmeye devam edilecektir.

İfade ve basın özgürlüğü ile AİHS çerçevesinde, şiddet içermeyen eleştiri mahiyetindeki ifadelerin cezalandırılmamasına yönelik tedbirler alınacaktır. Gerekli olan yasal değişiklik de yapılacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 90 ıncı maddesi çerçevesinde, AİHS ve AİHM içtihatlarının uygulamaya tam ve yeknesak olarak yansıtılabilmesi için mülki idare amirleri, kolluk personeli, hâkim ve Cumhuriyet Savcılarına bu konuda yoğun bir şekilde verilen eğitimler artarak devam edecektir.

7 Tüm Bireylerin, Ayrım Yapılmaksızın Temel Hak ve Özgürlüklerden Tam Olarak Yararlandırılması

“Türk Ceza Kanunu”nda ayrımcılık fiili suç olarak düzenlenmiştir. “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun”da da, infazda ayrımcılık yasağına yer verilmiştir. Namus cinayetlerinin daha ağır şekilde cezalandırılmasını öngören yeni “Türk Ceza Kanunu” hükümlerinin etkin olarak uygulanması sağlanacaktır.

Din özgürlüğünü tam anlamıyla tesis etmek amacıyla, hoşgörü ortamının oluşması için gerekli görülen tedbirlerin alınmasına devam edilecektir.

“Özel Öğretim Kurumları Kanunu” kabul edilmiş olup, gayrimüslim cemaatlerin din adamı ihtiyacının karşılanması için Anayasa’mızın temel ilkeleri ve laik milli eğitim anlayışı çerçevesinde uygun görülecek tedbirler alınacaktır.

Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu ile Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’la beraber Türk vatandaşlarının günlük hayatlarında geleneksel olarak kullandıkları dil ve lehçelerde yayın imkânları daha da genişletilmiştir. Bu kapsamda, uygulamaya yönelik adımların atılmasına devam edilecektir.

Ders kitaplarında ayrımcılık içerebilecek ifadelerden arınması da dâhil olmak üzere müfredatın yeniden gözden geçirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.

Kültürel haklar alanında gerçekleştirilen kapsamlı reformların en iyi şekilde uygulanmasına devam edilecektir.

Özel veya resmi tüm hizmetlere engellilerin tam erişimi sağlanacaktır. Engellilere yönelik ayrımcılık Türk Ceza Kanunu’nda suç kapsamına alınmıştır. İşyerinde ve meslekte eşit muamele konusunda AB müktesebatına tam uyum gerçekleştirilecektir.

8 Kadın Hakları

Kadınların eğitimi, işgücü, siyasi ve sosyal hayata katılımları da dahil olmak üzere toplumdaki statüsü daha da güçlendirilecektir. Bu çerçevede kadın örgütlerinin desteklenmesine devam edilecektir.

Yürürlükteki mevzuata uygun olarak hâkim ve savcı, belediye, kolluk kuvvetleri ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlara yönelik kadın hakları konusunda özel eğitimler verilecektir. Şiddet tehdidi altında olan kadınlar için belediyelerce sığınma evleri kurulması çalışmalarına devam edilecektir. Kolluk personeline ve sağlık çalışanlarına kadınlara yönelik şiddetle mücadeleyle ilişkin bilgilendirme ve bilinçlendirme amaçlı eğitimler verilmektedir.

Kadına yönelik şiddetin sebep ve sonuçlarının belirlenmesine yönelik faaliyetler gerçekleştirilecektir.

Kadınların işgücüne katılımını arttırmak amacıyla çeşitli illerdeki mikrokredi uygulamalarının diğer illeri de kapsayacak şekilde genişletilmesi sağlanacaktır.

Kadınlara yönelik şiddetin önüne geçmek için alınan önlemler, yoğun bir biçimde takip edilecek ve bu konudaki eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerine destek verilecektir. Toplumun, kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda bilinçlendirilmesi için kapsamlı ve yaygın kampanyalar düzenlenmesine devam edilecek ve toplumun bütün kesimlerinin katılımı sağlanacaktır.

“Töre Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyon Raporu” Hükümetimizce benimsenmiştir. 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi çerçevesinde, Raporda yer alan kadına yönelik şiddet ve töre-namus cinayetlerine ilişkin tavsiyeler hayata geçirilmektedir.

9 Çocuk Hakları

Uluslararası standartlar doğrultusunda çocuk haklarının korunmasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir. BM ve Avrupa Konseyi'nin çocuk haklarına ilişkin uluslararası hukuk belgelerine taraf olunmaya devam edilecektir.

Sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan çocuklar sorununun çözümüne yönelik çalışmalar sürdürülecektir. Çocuk işçiliğiyle mücadele çalışmalarına devam edilecektir.

“Şiddet Suçu Mağduru Çocuklara Yardım Hakkında Kanun Tasarısı” Meclise sevk edilecektir.

Çocuklara yönelik şiddetle mücadele konusunda polislere bilgilendirme amaçlı eğitimler verilmektedir.

10 Sendikal Haklar

Sosyal diyalogun güçlendirilmesi, AB'deki ortaklar ile işbirliğinin kolaylaştırılması ve teşvik edilmesi yönündeki çalışmalar sürdürülecektir.

"2821 sayılı Sendikalar Kanunu ile 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi"nin yasalaşması sağlanacaktır.

AB standartlarına ve ilgili ILO sözleşmelerine uyumlu bir şekilde sendikaların kurulması, grev ve lokavt ile toplu iş sözleşmesi haklarına yönelik tüm sendikal hakların gözetilmesine yönelik çalışmalara devam edilecektir.

11 Bölgesel Dengesizliklerin Azaltılması

“Ottava Sözleşmesi” uyarınca mayınların temizlenmesi ve imha edilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir.

“Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi” çerçevesinde ülke içinde yerlerinden olmuş kişilerin 1/3'ünün köylere dönüşü sağlanmıştır. Gönüllü geri dönüşler için destek çalışmaları sürdürülecektir.

“Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun”la oluşturulan ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından hem teoride hem uygulamada etkin ve işleyen bir iç hukuk yolu olarak kabul edilen tazminat komisyonları geçmiş dönemden kalan çalışmalarını sürdürecektir.

2008 yılında 8 bölgede Kalkınma Ajansı kurulmuş olup, bölgesel dengesizliklerin giderilmesi amacıyla, Kalkınma Ajansları da kullanılarak, geri kalmış bölgelerin ekonomik ve sosyal sorunları için tedbir alınmasına devam edilecektir.